

การกำหนดช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย : จากนโยบายของ กสทช. สู่การปฏิบัติจริงของสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์

อาจารย์มรรยาท อัครจันทโชติ
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

“เด็ก” มิใช่เป็นเพียงแค่มือผู้ใหญ่ตัวเล็ก พวกเขาต้องการการการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับช่วงวัย เพื่อเติบโตขึ้นไปเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม ทั้งนี้ เราต้องยอมรับว่าปัจจุบันแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญและมีอิทธิพลอย่างมากต่อเด็ก ก็คือ สื่อมวลชน ทุกภาคส่วนในสังคมจึงควรร่วมมือกันที่จะช่วยกันกลั่นกรองเนื้อหาที่ไม่ปลอดภัยสำหรับเด็ก และส่งเสริมการสร้างสรรค์สื่อที่มีคุณภาพ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาที่สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทยแล้ว รายการวิทยุและรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กเป็นรายการที่มีพื้นที่ที่ออกอากาศน้อยมากมาโดยตลอด ผู้ผลิตรายการสำหรับเด็กจำนวนมากไม่สามารถต้านทานกระแสตลาดได้ แม้ว่าภาครัฐจะมีนโยบายที่ให้ความสำคัญเรื่องสัดส่วนและช่วงเวลาของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กอยู่บ้างก็ตาม ผู้วิจัยจึงสนใจว่า เมื่อมีองค์กฤษฎีที่เข้ามากำกับดูแลกิจการวิทยุโทรทัศน์โดยตรงอย่างคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) แล้ว การกำกับดูแลในเรื่องสัดส่วนเวลาและช่วงเวลาการออกอากาศรายการสำหรับเด็ก เพื่อเพิ่มจำนวนรายการที่เหมาะสมสำหรับเด็กจะมีผลมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะภายหลังจากที่ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๖ มีผลบังคับใช้

ในประกาศดังกล่าวได้นิยามคำว่า “เด็ก” ไว้ว่าหมายถึง บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ ส่วน “เยาวชน” หมายถึง บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ ทั้งนี้ ได้ปรากฏข้อความเกี่ยวกับการกำหนดสัดส่วนและช่วงเวลาสำหรับรายการสำหรับเด็กไว้ในข้อ ๗ ดังนี้

ให้ผู้รับใบอนุญาตที่ใช้คลื่นความถี่ ต้องจัดให้มีการออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์สังคมหรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชน อย่างน้อยวันละหกสิบนาที ระหว่างช่วงเวลา ๑๖.๐๐ – ๑๘.๐๐ น.ของทุกวัน และระหว่างช่วงเวลา ๐๗.๐๐ – ๐๙.๐๐ น. ในวันเสาร์และวันอาทิตย์

ในระหว่างช่วงเวลา ๑๘.๐๐ – ๒๒.๐๐ น. เป็นช่วงเวลาที่มียุทธศาสตร์ผู้รับชมสูง ซึ่งเด็กและเยาวชนอาจรับชมอยู่ด้วย ให้ออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาที่มีความเหมาะสมและจะไม่เป็นภัยต่อการพัฒนา ทั้งในด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคมของเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ คณะกรรมการอาจประกาศกำหนด หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงสัดส่วน และช่วงเวลาออกอากาศที่เหมาะสมสำหรับรายการดังกล่าวเพิ่มเติมได้

รายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์สังคมหรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชนตามวรรคแรก จะต้องเป็นรายการที่มีระดับความเหมาะสมของรายการในระดับ ป หรือ ด หรือ ท ตามภาคผนวก ก หรือตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ประกาศฉบับดังกล่าวมิได้หมายความว่าเฉพาะรายการระดับ “ป” หรือ “ด” แต่รวมถึง “ท” ด้วย โดยหากพิจารณาถึงคำอธิบายรายการระดับ “ท” ในรายละเอียดของประกาศสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง แนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ ตามประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่องหลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๖ ซึ่งประกาศตามมาเมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๖ จะพบว่าในประกาศดังกล่าวระบุให้ “การนำเสนอภาพ เสียง และเนื้อหาในรายการระดับ ท จะต้องให้ผู้ชมที่เป็นเด็กและเยาวชนสามารถรับชมได้ตามลำพังอย่างปลอดภัยด้วย”

จากประกาศทั้งสองฉบับดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพความเป็นจริงของรายการวิทยุและรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศในช่วงเวลาที่ระบุให้เป็นเวลาสำหรับเด็กและเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ ๓ ประการ คือ

1. เพื่อสำรวจจำนวนรายการและสัดส่วนเวลาของรายการสำหรับเด็กและเยาวชนที่ออกอากาศในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชนตามประกาศของ กสทช.
2. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอของรายการสำหรับเด็กและเยาวชนที่ออกอากาศในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชนตามประกาศของ กสทช.
3. เพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมของเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอรายการทั่วไปที่ออกอากาศในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชนตามประกาศของ กสทช.

ทั้งนี้ โดยอาศัยทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก, แนวคิดเรื่องรายการที่เหมาะสมสำหรับเด็ก, แนวคิดเรื่องกรกำหนดสัดส่วนและช่วงเวลารายการสำหรับเด็ก และแนวคิดเรื่องการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ เป็นกรอบในการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

● จำนวนรายการสำหรับเด็กและเยาวชนในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน

ผลการวิจัยพบว่าในบรรดารายการทั้งหมดที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระแสหลัก ระบบเอฟเอ็ม เขตกรุงเทพฯและปริมณฑล จำนวน ๔๐ สถานี ในเดือนมิถุนายน ๒๕๕๗ ช่วงเวลา ๑๖.๐๐ – ๑๘.๐๐ น.ของทุกวัน และ ๗.๐๐ – ๙.๐๐ น. ของวันเสาร์ อาทิตย์ มีจำนวนรายการวิทยุที่มุ่งกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชน เพียง ๙ รายการ จาก ๕ สถานี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มีจำนวนสถานีวิทยุเพียงร้อยละ ๑๒.๕ เท่านั้นที่มีรายการสำหรับเด็กและเยาวชน

รายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนทั้ง ๙ รายการนี้ เป็นรายการของกลุ่มช่วงวัย ๓ - ๕ ปี, ๖ - ๑๒ ปี และ ๑๓ - ๑๗ ปี ในจำนวนกลุ่มเป้าหมายละ ๓ รายการเท่าๆกัน

ส่วนรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ฟรีทีวีระบบดิจิทัล จำนวน ๒๗ สถานี ในเดือน กรกฎาคม และ สิงหาคม ๒๕๕๗ ช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น มีจำนวนรายการโทรทัศน์ที่มุ่งกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชนทั้งหมด ๙๓ รายการ จาก ๒๓ สถานี หรือคิดเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ร้อยละ ๘๕.๑๙

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนทั้งหมดนี้ เป็นรายการสำหรับกลุ่มเป้าหมายวัย ๖ - ๑๒ ปี มากที่สุด จำนวน ๖๙ รายการ (๗๓.๔๐%) รองลงไปคือ รายการสำหรับกลุ่มเป้าหมายวัย ๑๓ - ๑๗ ปี จำนวน ๑๘ รายการ (๑๙.๑๕%) และน้อยที่สุดคือ รายการสำหรับกลุ่มเป้าหมายวัย ๓ - ๕ ปี จำนวน ๗ รายการ (๗.๔๕%)

อย่างไรก็ตาม รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศนี้ มีอยู่ ๖ รายการที่ออกอากาศซ้ำรายการเดียวกันในต่างสถานี จึงมีรายการที่หลากหลายและไม่ซ้ำกันทั้งสิ้น ๘๗ รายการ

สำหรับแหล่งที่มาของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนที่ออกอากาศในช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น พบว่า เป็นรายการที่คนไทยผลิตเองมากที่สุด ๕๖ รายการ (๖๐.๒๒%) รองไปลง คือ รายการที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ๓๒ รายการ (๓๔.๔๑%) และ รายการที่ผสมผสาน โดยมีช่วงรายการของที่คนไทยผลิตเอง และนำเข้ามาจากต่างประเทศ ๕ รายการ (๕.๓๘%) โดยหากแยกเป็นกลุ่มรายการสำหรับเด็กแต่ละช่วงวัย สามารถสรุปได้ดังนี้

- รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กวัย ๓ - ๕ ปี เป็นรายการที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ๓ รายการ (๔๒.๘๖%) รองลงไป คือ รายการที่ผสมผสาน และรายการที่คนไทยผลิตเอง ในจำนวนที่เท่ากัน คือ ๒ รายการ (๒๘.๕๗%)
- รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กวัย ๖ - ๑๒ ปี เป็นรายการที่คนไทยผลิตเอง ๓๘ รายการ (๕๕.๐๗%) รองลงไป คือ นำเข้ามาจากต่างประเทศ ๒๘ รายการ (๔๐.๕๘%) และผสมผสาน ๓ รายการ (๔.๓๕%)
- รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนวัย ๑๓ - ๑๗ ปี เป็นรายการที่คนไทยผลิตเองมากที่สุด ๑๖ รายการ (๙๔.๑๒%) และมีรายการที่นำเข้ามาจากต่างประเทศเพียง ๑ รายการ (๕.๘๘%)

● **สัดส่วนเวลาของรายการสำหรับเด็กและเยาวชนในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน**

สถานีวิทยุกระจายเสียงทั้ง ๔๐ สถานีเหล่านี้ หากคิดเป็นจำนวนเวลาการออกอากาศ (นาที) เฉพาะในช่วงเวลาที่กำหนดให้เป็นช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน พบว่า ๓๙ สถานี (ยกเว้นสถานีวิทยุ อส.) มีจำนวนเวลาออกอากาศในช่วงเวลาดังกล่าว สถานีละ ๑,๐๘๐ นาทีต่อสัปดาห์ ส่วนสถานีวิทยุ อส. มีจำนวนเวลาออกอากาศในช่วงเวลาดังกล่าว ๖๐๐ นาทีต่อสัปดาห์ (ออกอากาศเพียง ๕ วันต่อสัปดาห์) เมื่อนำมาคำนวณเป็นสัดส่วนเวลาการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ปรากฏผลดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ สัดส่วนเวลาออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน

สถานีวิทยุ	เวลารายการเด็กและเยาวชนต่อสัปดาห์ (นาที)	คิดเป็นสัดส่วน (%)	เฉลี่ยเวลาต่อวัน (นาที)
เฉพาะสถานีที่มีรายการเด็ก			
- วิทยุรัฐสภา	๙๐	๘.๓๓	๑๓
- วิทยุมิติข่าว Nation Radio	๓๐	๒.๗๘	๔
- วิทยุศึกษา	๓๒๕	๓๐.๐๙	๔๖ ½
- วิทยุ อส.	๒๔๐	๔๐	๔๘
- คลื่นสี่ขาวเพื่อเด็กและครอบครัว	๖๖๐	๖๑.๑๑	๙๔
ภาพรวม			
- รวม ๔๐ สถานี	๑,๓๔๕	๓.๑๕	๑๙๒
- เฉลี่ยต่อ ๑ สถานี	๓๓ ½	๓.๑๐	๕

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ในสถานีวิทยุที่มีรายการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น มีจำนวนเวลาออกอากาศรายการเด็กต่อสัปดาห์ ตั้งแต่ ๓๐ นาที จนถึง ๖๖๐ นาที ซึ่งหากคิดออกมาเป็นสัดส่วนเวลารายการออกอากาศรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว มีตั้งแต่ร้อยละ ๒.๗๘ จนถึง ร้อยละ ๖๐.๑๑ โดยสถานีวิทยุคลื่นสี่ขาวเพื่อเด็กและครอบครัว (FM ๑๐๕ MHz) เป็นสถานีที่มีจำนวนเวลาและสัดส่วนของรายการเด็กและเยาวชนมากที่สุด รองลงไปคือ สถานีวิทยุศึกษา (FM ๙๒ MHz) สถานีวิทยุ อส. (FM ๑๐๔ MHz) สถานีวิทยุรัฐสภา (FM ๘๗.๕ MHz) และสถานีวิทยุมิติข่าว Nation Radio (FM ๙๐.๕ MHz)

อย่างไรก็ตาม หากคิดคำนวณเป็นภาพรวม จะพบว่า มีจำนวนเวลารายการออกอากาศวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน ในสัดส่วนที่น้อยมาก กล่าวคือ มีเพียงร้อยละ ๓.๑๕ เท่านั้น และถ้าคิดเป็นสัดส่วนเฉลี่ยต่อหนึ่งสถานี จะพบสัดส่วนรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน เพียงร้อยละ ๓.๑๐ หรือเทียบได้ว่า แต่ละสัปดาห์ หนึ่งสถานีมีรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนมีจำนวนเวลารายการออกอากาศรายการเด็กและเยาวชน ประมาณ ๓๓ นาทีครึ่ง หรือแต่ละวัน มีเวลาออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนประมาณ ๕ นาทีเท่านั้น ซึ่งหากแยกออกตามช่วงวัยของกลุ่มเป้าหมาย จะปรากฏผลตามตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ สัดส่วนเวลาออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน แยกตามกลุ่มเป้าหมาย

สถานีวิทยุ	กลุ่มเป้าหมาย ๓ - ๕ ปี		กลุ่มเป้าหมาย ๖ - ๑๒ ปี		กลุ่มเป้าหมาย ๑๓ - ๑๗ ปี	
	นาที/สัปดาห์	สัดส่วนเวลา (%)	นาที/สัปดาห์	สัดส่วนเวลา (%)	นาที/สัปดาห์	สัดส่วนเวลา (%)
วิทยุรัฐสภา	๓๐	๒.๗๘	๖๐	๕.๕๖	-	-
วิทยุมิติข่าว Nation Radio	-	-	-	-	๓๐	๒.๗๘
วิทยุศึกษา	๓๐๐	๒๗.๗๘	-	-	๒๕	๒.๓๑
วิทยุ อส.	-	-	-	-	๒๔๐	๔๐
คลื่นสี่ขาวเพื่อเด็กและครอบครัว	๖๐	๕.๕๖	๖๐๐	๕๕.๕๖	-	-

ภาพรวม ๔๐ สถานี	๓๙๐	๐.๙๑	๖๖๐	๑.๕๔	๒๙๕	๐.๖๙
สัดส่วนเฉลี่ยต่อ ๑ สถานี	๑๐ (๑ ½ นาที/วัน)	๐.๙๓	๑๖ ½ (๒ ½ นาที/วัน)	๑.๕๓	๗ ½ (๑ นาที/วัน)	๐.๖๙

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่า หากแยกรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงที่กำหนดให้เป็นเวลาของเด็กและเยาวชน ออกตามกลุ่มเป้าหมาย จะพบว่า มีจำนวนเวลาและสัดส่วนของรายการวิทยุสำหรับเด็กวัย ๖-๑๒ ปีสูงที่สุด รองลงมาคือ ๓-๕ ปี ส่วนกลุ่มเป้าหมาย ๑๓-๑๗ ปีมีจำนวนเวลาและสัดส่วนน้อยที่สุด ทั้งนี้ หากคำนวณในภาพรวมทั้ง ๔๐ สถานี และเทียบกับเวลาโดยค่าเฉลี่ยต่อวัน พบว่า

- กลุ่มเป้าหมายอายุ ๓ - ๕ ปี โดยเฉลี่ยแต่ละสถานีมีเวลาประมาณ ๑ นาทีครึ่งต่อวัน
- กลุ่มเป้าหมายอายุ ๖ - ๑๒ ปี โดยเฉลี่ยแต่ละสถานีมีเวลาประมาณ ๒ นาทีครึ่งต่อวัน
- กลุ่มเป้าหมายอายุ ๑๓ - ๑๗ ปี โดยเฉลี่ยแต่ละสถานีมีเวลาประมาณ ๑ นาทีต่อวัน

จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า สัดส่วนของรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน มีจำนวนน้อยมาก แม้จะเป็นช่วงเวลาที่กำหนดให้เป็นช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนก็ตาม

ส่วนรายการโทรทัศน์นั้น หากคิดเป็นจำนวนเวลาการออกอากาศ (นาที) เฉพาะในช่วงเวลาที่กำหนดให้เป็นช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชน มี ๒๔ สถานี ที่มีจำนวนเวลาออกอากาศในช่วงเวลาดังกล่าว สถานีละ ๑,๐๘๐ นาทีต่อสัปดาห์ ส่วนสถานีโทรทัศน์ช่อง ๓ Family, ๓ SD และ ๓ HD ไม่มีรายการออกอากาศในตอนเช้าวันเสาร์-อาทิตย์ ทำให้มีจำนวนเวลาออกอากาศในช่วงเวลาดังกล่าว สถานีละ ๘๔๐ นาทีต่อสัปดาห์ เมื่อนำมาคำนวณเป็นสัดส่วนเวลาการออกอากาศรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน ปรากฏผลตามตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ สัดส่วนเวลาออกอากาศรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน

สถานีโทรทัศน์	เวลารายการเด็กและเยาวชนต่อสัปดาห์ (นาที)	คิดเป็นสัดส่วน (%)	เฉลี่ยเวลาต่อวัน (นาที)
- ททบ.๕	๑๑๐	๑๐.๑๙	๑๖
- NBT	๒๔๐	๒๒.๒๒	๓๔
- Thai PBS	๔๒๕	๓๙.๓๕	๖๑
- ช่อง ๓ Family	๑๕๐	๑๗.๘๖	๒๑ ½
- MCOT Family	๖๓๐	๕๘.๓๓	๙๐
- LOCA	๖๖๐	๖๑.๑๑	๙๔
- TNN ๒๔	๓๖๐	๓๓.๓๓	๕๑ ½
- ไทยทีวี	๑๒๐	๑๑.๑๑	๑๗
- new tv	๓๐๐	๒๗.๗๘	๔๓
- Spring News	๐	๐	๐
- Bright TV	๖๐	๕.๕๖	๙
- Voice TV	๐	๐	๐
- Nation	๑๒๐	๑๑.๑๑	๑๗
- Workpoint TV	๔๒๐	๓๘.๘๙	๖๐
- True ๔ U	๓๐๐	๒๗.๗๘	๔๓
- GMM Channel	๘๔๐	๗๗.๗๘	๑๒๐
- NOW	๙๐	๘.๓๓	๑๓
- ช่อง ๘	๖๐	๕.๕๖	๙
- ช่อง ๓ SD	๐	๐	๐
- MONO ๒๙	๕๔๐	๕๐	๗๗
- MCOT HD	๕๘๐	๕๓.๗๐	๘๓

- One	๔๒๐	๓๘.๘๙	๖๐
- Thairath TV	๒๑๐	๑๙.๔๔	๓๐
- ช่อง ๓ HD	๐	๐	๐
- Amarin TV	๑๒๐	๑๑.๑๑	๑๗
- ช่อง ๗ HD	๒๓๕	๒๑.๗๖	๓๓ ½
- PPTV	๑๑๐	๑๐.๑๙	๑๖
ภาพรวม			
- รวม ๒๗ สถานี	๗,๑๐๐	๒๔.๙๖	๑,๐๑๔
- เฉลี่ยต่อ ๑ สถานี	๒๖๓	๒๔.๓๕	๓๗ ½

จากตารางแสดงให้เห็นว่า หากนับเฉพาะสถานีโทรทัศน์ที่ออกอากาศรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น แต่ละสถานีมีจำนวนเวลาออกอากาศรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนต่อสัปดาห์ ระหว่าง ๖๐ – ๘๔๐ นาที ซึ่งหากคิดออกมาเป็นสัดส่วนเวลาการออกอากาศแล้ว พบว่า มีตั้งแต่ร้อยละ ๕.๕๖ จนถึง ร้อยละ ๗๗.๗๘ หรือหากคำนวณเป็นค่าเฉลี่ยเวลาออกอากาศรายการสำหรับเด็กต่อวันแล้ว ผู้วิจัยสามารถจัดแบ่งกลุ่มสถานีโทรทัศน์ ได้ดังนี้

๑. สถานีที่มีค่าเฉลี่ยเวลาออกอากาศรายการสำหรับเด็กและเยาวชน มากกว่า ๖๐ นาที/วัน

- GMM Channel (๑๒๐ นาที) หมวดยุทธวิธีแบบความคมชัดปกติ
- LOCA (๙๕ นาที) หมวดยุทธวิธีเด็ก เยาวชน และครอบครัว
- MCOT Family (๙๐ นาที) หมวดยุทธวิธีเด็ก เยาวชน และครอบครัว
- MCOT HD (๘๓ นาที) หมวดยุทธวิธีแบบความคมชัดสูง
- MONO ๒๙ (๗๗ นาที) หมวดยุทธวิธีแบบความคมชัดปกติ
- Thai PBS (๖๑ นาที) ประเภทบริการสาธารณะ
- Workpoint TV (๖๐ นาที) หมวดยุทธวิธีแบบความคมชัดปกติ
- One (๖๐ นาที) หมวดยุทธวิธีแบบความคมชัดสูง

๒. สถานีที่มีค่าเฉลี่ยเวลาออกอากาศรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ระหว่าง ๓๐ – ๕๙ นาที/วัน

- TNN ๒๔ (๕๑ ½ นาที) หมวดยุทธวิธีข่าวสารและสาระ
- new tv (๔๓ นาที) หมวดยุทธวิธีข่าวสารและสาระ
- True ๔ U (๔๓ นาที) หมวดยุทธวิธีแบบความคมชัดปกติ
- NBT (๓๔ นาที) ประเภทบริการสาธารณะ
- ช่อง ๗ HD (๓๓ ½ นาที) หมวดยุทธวิธีแบบความคมชัดสูง
- Thairath TV (๓๐ นาที) หมวดยุทธวิธีแบบความคมชัดสูง

๓. สถานีที่มีค่าเฉลี่ยเวลาออกอากาศรายการสำหรับเด็กและเยาวชน น้อยกว่า ๓๐ นาที/วัน

- ๓ Family (๒๑ ½ นาที) หมวดยุทธวิธีเด็ก เยาวชน และครอบครัว
- ไทยทีวี (๑๗ นาที) หมวดยุทธวิธีข่าวสารและสาระ
- Nation (๑๗ นาที) หมวดยุทธวิธีข่าวสารและสาระ
- Amarin TV (๑๗ นาที) หมวดยุทธวิธีแบบความคมชัดสูง

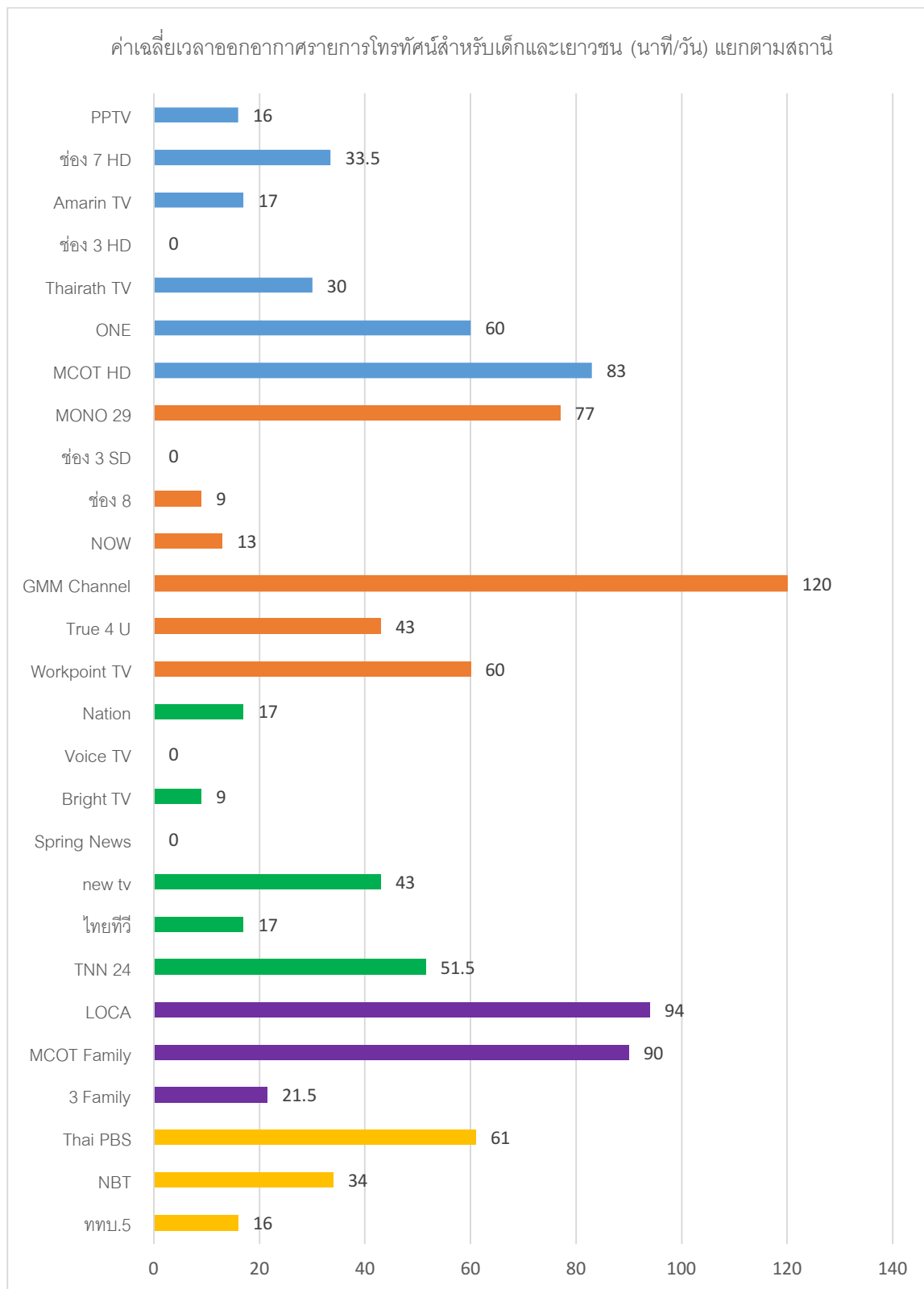
- ททบ.๕ (๑๖ นาที) ประเภทบริการสาธารณะ
- PPTV (๑๖ นาที) หมวดยุทธศาสตร์ไปแบบความคมชัดสูง
- Now (๑๓ นาที) หมวดยุทธศาสตร์ไปแบบความคมชัดปกติ
- Bright TV (๙ นาที) หมวดยุทธศาสตร์ข่าวสารและสาระ
- ช่อง ๘ (๙ นาที) หมวดยุทธศาสตร์ไปแบบความคมชัดปกติ

๔. สถานีที่ไม่ได้ออกอากาศรายการสำหรับเด็กและเยาวชนเลย

- Spring News
- Voice TV
- ช่อง ๓ SD
- ช่อง ๓ HD

ดังแสดงผลในแผนภูมิที่ ๑ ซึ่งจะเปรียบเทียบให้เห็นความต่างของค่าเฉลี่ยเวลาการออกอากาศรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนต่อวัน เฉพาะในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน แยกตามประเภทและหมวดยุทธศาสตร์ของสถานีโทรทัศน์ฟรีทีวีระบบดิจิทัล

แผนภูมิที่ ๑ ค่าเฉลี่ยเวลาออกอากาศรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนต่อวัน ในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน แยกตามสถานี

หากคิดคำนวณภาพรวม พบว่า มีจำนวนเวลาการออกอากาศรายการเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลา สำหรับเด็กและเยาวชน ในสัดส่วนที่ไม่มากนัก คือ มีเพียงร้อยละ ๒๔.๙๖ และถ้าคิดสัดส่วนเฉลี่ยต่อหนึ่งสถานี จะมีสัดส่วนรายการสำหรับเด็กและเยาวชนเพียงร้อยละ ๒๔.๓๕ หรือเทียบได้ว่า แต่ละสัปดาห์ หนึ่งสถานีมี รายการเด็กและเยาวชน ประมาณ ๒๖๓ นาที หรือแต่ละวัน มีเวลาสำหรับรายการเด็กและเยาวชนประมาณ ๓๗ นาทีครึ่ง ซึ่งหากแยกออกตามช่วงวัยของกลุ่มเป้าหมาย จะปรากฏผลตามตารางที่ ๔

ตารางที่ ๔ สัดส่วนเวลาออกอากาศรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน แยกตามกลุ่มเป้าหมาย

สถานีโทรทัศน์	กลุ่มเป้าหมาย ๓ - ๕ ปี		กลุ่มเป้าหมาย ๖ - ๑๒ ปี		กลุ่มเป้าหมาย ๑๓ - ๑๗ ปี	
	นาที/สัปดาห์	สัดส่วนเวลา (%)	นาที/สัปดาห์	สัดส่วนเวลา (%)	นาที/สัปดาห์	สัดส่วนเวลา (%)
ททบ.๕	-	-	๕๕	๕.๐๙	๕๕	๕.๐๙
NBT	-	-	๑๕๐	๑๓.๘๙	๙๐	๘.๓๓
Thai PBS*	๓๓๕	๓๑.๐๒	๓๖๕	๓๓.๘	-	-
ช่อง ๓ Family	๖๐	๗.๑๔	๙๐	๑๐.๗๑	-	-
MCOT Family	-	-	๖๓๐	๕๘.๓๓	-	-
LOCA	-	-	๖๖๐	๖๑.๑๑	-	-
TNN ๒๔	-	-	๑๕๐	๑๓.๘๙	๒๑๐	๑๙.๔๔
ไทยทีวี	-	-	๑๒๐	๑๑.๑๑	-	-
new tv	-	-	๑๕๐	๑๓.๘๙	๑๕๐	๑๓.๘๙
Spring News	-	-	-	-	-	-
Bright TV	-	-	๖๐	๕.๕๖	-	-
Voice TV	-	-	-	-	-	-
Nation	-	-	๑๒๐	๑๑.๑๑	-	-
Workpoint TV	-	-	๔๒๐	๓๘.๘๙	-	-
True ๔ U	๖๐	๕.๕๖	๒๔๐	๒๒.๒๒	-	-
GMM Channel	-	-	๕๔๐	๕๐	๓๐๐	๒๗.๗๘
NOW	-	-	๙๐	๘.๓๓	-	-
ช่อง ๘	-	-	๖๐	๕.๕๖	-	-
ช่อง ๓ SD	-	-	-	-	-	-
MONO ๒๙	-	-	-	-	๕๔๐	๕๐
MCOT HD	๗๕	๖.๙๔	๔๑๕	๓๘.๔๓	๙๐	๘.๓๓
One	-	-	๔๒๐	๓๘.๘๙	-	-
Thairath TV	-	-	๒๑๐	๑๙.๔๔	-	-
ช่อง ๓ HD	-	-	-	-	-	-
Amarin TV	-	-	๑๒๐	๑๑.๑๑	-	-
ช่อง ๗ HD	-	-	๒๐๕	๑๘.๙๘	๓๐	๒.๗๘
PPTV	-	-	๕๕	๕.๐๙	๕๕	๕.๐๙
ภาพรวม ๒๗ สถานี	๕๓๐	๑.๘๖	๕,๓๒๕	๑๘.๗๒	๑,๕๒๐	๕.๓๔
สัดส่วนเฉลี่ยต่อ ๑ สถานี	๑๙ ½ (๓ นาที/วัน)	๑.๘๑	๑๙๗ (๒๘ นาที/วัน)	๑๘.๒๔	๕๖ (๘ นาที/วัน)	๕.๑๙

หมายเหตุ * รายการ Thai PBS Kids Afternoon ของสถานีโทรทัศน์ Thai PBS เป็นรายการที่รวมการ์ตูน และรายการเด็กหลายรายการอยู่ด้วยกัน ซึ่งมีทั้งรายการของเด็ก ๓ - ๕ ปี และรายการของเด็ก ๖ - ๑๒ ปี เวลาออกอากาศของรายการดังกล่าวจึงถูกนำมาคำนวณรวมสำหรับทั้ง ๒ ช่วงวัย

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่า หากแยกรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงที่กำหนดให้เป็นเวลาของเด็กและเยาวชน ออกเป็นกลุ่มเป้าหมาย ๓ กลุ่ม คือ ๓-๕ ปี, ๖-๑๒ ปี และ ๑๓-๑๗ ปีแล้ว จะพบว่า มีจำนวนเวลาและสัดส่วนของรายการสำหรับเด็กวัย ๖-๑๒ ปีสูงที่สุด รองลงมาคือ ๑๓-๑๗ ปี ส่วนกลุ่มเป้าหมาย ๓-๕ ปีมีจำนวนเวลาและสัดส่วนน้อยที่สุด ทั้งนี้ หากคำนวณในภาพรวมทั้ง ๒๗ สถานี และเทียบกับเวลาโดยค่าเฉลี่ยต่อวัน พบว่า

- กลุ่มเป้าหมายอายุ ๓ - ๕ ปี โดยเฉลี่ยแต่ละสถานีมีเวลาประมาณ ๓ นาทีต่อวัน
- กลุ่มเป้าหมายอายุ ๖ - ๑๒ ปี โดยเฉลี่ยแต่ละสถานีมีเวลาประมาณ ๒๘ นาทีต่อวัน
- กลุ่มเป้าหมายอายุ ๑๓ - ๑๗ ปี โดยเฉลี่ยแต่ละสถานีมีเวลาประมาณ ๘ นาทีต่อวัน

จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า สัดส่วนของรายการสำหรับเด็กและเยาวชนยังถือว่ามียังจำนวนน้อย แม้จะเป็นช่วงเวลาที่กำหนดให้เป็นช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนก็ตาม

- **เนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน**

ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอของรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลา รายการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น มีผลสรุปสำคัญ ดังต่อไปนี้

- รายการวิทยุสำหรับเด็กเล็กวัย ๓ - ๕ ปี มีเนื้อหาสำคัญที่ร่วมกันเด่นชัดของทั้ง ๓ รายการ คือ ส่งเสริมจินตนาการ และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดี รองลงไป คือ เปิดโลกทัศน์ ให้ความรู้ทั่วไป
- รายการวิทยุสำหรับเด็กประถมวัย ๖ - ๑๒ ปี มีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับความรู้ ทั้งการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ และการเปิดโลกทัศน์ ให้ความรู้ทั่วไป
- รายการวิทยุสำหรับเด็กโตและเยาวชนวัย ๑๓ - ๑๗ ปี มีเนื้อหาสำคัญคือ ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และเปิดโลกทัศน์ ให้ความรู้ทั่วไป
- รูปแบบการนำเสนอรายการวิทยุสำหรับเด็กวัย ๓ - ๕ ปี และ ๖ - ๑๒ ปี ใช้รูปแบบวาไรตี้ทั้งสิ้น คือ มีวิธีการนำเสนอตั้งแต่ ๒ วิธีขึ้นไปในหนึ่งรายการ ในขณะที่รายการวิทยุสำหรับเด็กวัย ๑๓ - ๑๗ ปี ใช้รูปแบบ Talk Program คือ การดำเนินรายการแบบพูดคุย Straight Talk, Feature Talk หรือ สัมภาษณ์

บทบาทและคุณลักษณะของผู้ดำเนินรายการ

- ผู้ดำเนินรายการในรายการสำหรับเด็กวัย ๓ - ๕ ปี และ ๖ - ๑๒ ปี มีบุคลิกเป็นพี่มากที่สุด รองลงไป คือเป็นผู้ใหญ่ใจดี ที่ทำให้เด็กรู้สึกผูกพัน และใกล้ชิดกับผู้ดำเนินรายการได้

โดยภาพรวมแล้ว การออกแบบเนื้อหาของรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ถือว่า สอดคล้องกับ ความสนใจ และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละช่วงวัย แต่รูปแบบการนำเสนอในบางรายการ หรือบาง ช่วงของรายการอาจจะยังไม่สามารถดึงดูดความสนใจของเด็กได้มากนัก นอกจากนี้ ยังพบว่า กลุ่มเป้าหมาย ของรายการวิทยุที่ขาดไปจริงๆ คือ รายการสำหรับเด็กวัย ๑๐ – ๑๒ ปี เนื่องจากรายการกลุ่ม ๖ – ๑๒ ปี ทั้งหมด จะเน้นเพียงแค่ช่วงวัย ๖ – ๙ ปีมากกว่า

อย่างไรก็ตาม มีข้อควรระวังบ้างในกรณีที่ทางรายการสมมติให้ผู้ดำเนินรายการเป็นสัตว์ที่อาจจะเป็น อันตราย เช่น งูเห่า ซึ่งอาจจะมีผลให้เกิดอันตรายกับเด็กได้ หากเด็กได้ไปพบเจองูเห่าตัวจริง

ส่วนรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชน ที่ออกอากาศในช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น ใน งานวิจัย สามารถสรุปเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอได้ดังนี้

- รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กเล็กวัย ๓ – ๕ ปี มีเนื้อหาสำคัญที่ร่วมกันเด่นชัดของทั้ง ๗ รายการ คือ ส่งเสริมจินตนาการ รองลงไป คือ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดี และ พัฒนาวุฒิภาวะทาง อารมณ์ ทักษะทางสังคม โดยผ่านรูปแบบการ์ตูน และ แมกกาซีนที่มีรูปแบบย่อยภายในที่สำคัญ คือ การ์ตูน เปิดเวทีให้แสดงความคิดเห็นหรือความสามารถ พูดคุย และสาธิต
- รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กประถมวัย ๖ – ๑๒ ปี มีเนื้อหาสำคัญ คือ ความรู้ทั่วไป ส่งเสริม จินตนาการ และเนื้อหาบันเทิง รองลงไป คือ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดี และพัฒนาวุฒิภาวะ ทางอารมณ์ ทักษะทางสังคม โดยผ่านรูปแบบการ์ตูนเป็นส่วนใหญ่ รองลงไป คือ สารคดีและเรียล ลิตี้แบบเรียลลิตี้ชีวิต, กลุ่มประเภทแข่งขัน ทั้งควิซโชว์ เกมโชว์ และเรียลลิตี้เกมโชว์, กลุ่มรายการ พูดคุย สัมภาษณ์ อภิปราย, และรายการประเภทสาธิต
- รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กโตและเยาวชนวัย ๑๓ – ๑๙ ปี มีเนื้อหาสำคัญคือ ความรู้ทั่วไป และ การสอนหรือถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ รองลงไป คือ การเปิดพื้นที่ให้แสดงความสามารถ โดย ผ่านรูปแบบการนำเสนอที่สำคัญ คือ รายการประเภทพูดคุย (อ่านข่าว พูดให้ความรู้แบบสอน หนังสือ และสัมภาษณ์) รองลงไป คือ กลุ่มรายการประเภทแข่งขัน (ควิซโชว์ เกมโชว์ และเรียลลิตี้ เกมโชว์), และรายการประเภทวาไรตี้ ที่ประกอบด้วยรูปแบบย่อยภายในที่สำคัญ คือ พูดคุย, สัมภาษณ์, เกมโชว์ สารคดี และสาธิต

บทบาทและคุณลักษณะของผู้ดำเนินรายการ

- ผู้ดำเนินรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กวัย ๓ – ๕ ปี วางบทบาทเป็นพี่สาวพี่ชายใจดี และดำเนินรายการอย่างเป็นกันเองกับเด็กๆ
- ผู้ดำเนินรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กวัย ๖ – ๑๒ ปี วางบทบาทเป็นพี่สาวหรือพี่ชายใจดีมากที่สุด รองลงไป คือ เพื่อนคุยกับเพื่อนวัยเดียวกัน และตามด้วยผู้ใหญ่ที่หวังดีกับเด็ก
- ผู้ดำเนินรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนวัย ๑๓ – ๑๗ ปี วางบทบาทเป็นผู้ใหญ่ที่หวังดีต่อเด็ก (เมื่ออายุมากกว่ากลุ่มเป้าหมายพอสมควร) รองลงไปคือ พี่สาวหรือพี่ชายใจดี, ครู และน้อยที่สุด คือ เพื่อนวัยเดียวกัน

การเปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชน

- รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กวัย ๓ – ๕ ปี มีเพียงรายการ Thai PBS Kids Weekends และ Thai PBS Kids Afternoon ที่เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของเด็กโดยตรง นอกนั้น เป็นการฉายการ์ตูน จึงไม่ได้เปิดพื้นที่ให้เด็กมีส่วนร่วมในรายการ ไม่ว่าจะผ่านทางตรงหรือทางอ้อม
- รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กวัย ๖ – ๑๒ ปี หากยกเว้นรายการประเภทนำเข้าจากต่างประเทศ หรือรายการประเภทการ์ตูนแล้ว พบว่า เกือบทั้งหมดเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของเด็กในรายการโดยตรง ทั้งในฐานะของผู้ดำเนินรายการ และผู้ร่วมรายการ มีเพียงรายการวิทยุคิดสนุก (PPTV) เพียงรายการเดียวที่ไม่ได้เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของเด็กในรายการทั้งทางตรงและทางอ้อม
- รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กวัย ๑๓ – ๑๗ ปี ส่วนใหญ่ จะมีการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมี ๒ รายการที่ไม่ได้เปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนเลย คือ ทินเทอร์มินอล (ททบ.๕) และ ห้องข่าวเยาวชน (TNN ๒๔)
- พบว่า มีหลายรายการที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เป็นผู้ดำเนินรายการ แต่ไม่ได้ออกแบบรายการให้เด็กอื่นๆที่บ้านมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในรายการเลย ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมทางตรงหรือทางอ้อม

โดยภาพรวม การออกแบบเนื้อหาของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ถือว่า สอดคล้องกับความสนใจ และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละช่วงวัย อย่างไรก็ตาม เนื้อหาของบางรายการ ดูเหมือนจะห่างไกลตัวกลุ่มเป้าหมายเกินไป และรูปแบบการนำเสนอในบางรายการ หรือบางช่วงของรายการอาจจะยังไม่สามารถดึงดูดความสนใจของเด็กได้มากนัก

ทั้งนี้ ผลการวิจัยพบเนื้อหาของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อเด็กได้ ซึ่งเป็นข้อที่ผู้ผลิตรายการควรพึงระวัง ได้แก่

- การแข่งขันเกมที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก (เช่น การแข่งดื่มน้ำอัดลม) หรือเกมการแข่งขันทักษะทางร่างกายที่อาจเสี่ยงต่ออันตราย หากเด็กนำไปเล่นกันเองในชีวิตจริง
- การใช้มีด หรือเตาในรายการที่เด็กเป็นผู้ทำอาหารเอง
- ภาพการต่อสู้ การดื่มแอลกอฮอล์ ฉากที่ตัวละครแต่งกายน้อยชิ้น หรือมีพฤติกรรมทะเล้งในการ์ตูน และละครแนวยอดมนุษย์

- การนำเสนอภาพตัวละครหลักในการ์ตูน ที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น พุดจาตุถูกผู้อื่น ทำผิดกฎโรงเรียนเพื่อความตื่นเต้น การยอมทำพฤติกรรมที่ไม่ดีเพราะกลัวเสียเพื่อน ฯลฯ
- การทำนายดวงชะตาจากรายการที่สอนเกี่ยวกับตัวเลข
- การนำเสนอเพลงที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม ในรายการประเภทประกวด หรือการแสดงความสามารถของเด็กและเยาวชน
- การหลอกแกล้งเด็กที่ทำให้เด็กตกใจ หรือเสียใจ
- การปลุกฝังค่านิยมบางอย่างโดยไม่ตั้งใจ เช่น ของที่มีราคาแพง คือ ของที่ดี
- โฆษณาแฝง หรือ Tie in ในเนื้อหารายการ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก เช่น บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป
- โฆษณาที่ไม่ควรจะทำออกอากาศระหว่างการรับชมรายการเด็ก ได้แก่ โฆษณารายการของทางสถานีที่มีความรุนแรง มีฉากส่อไปทางเพศ และโฆษณาสื่ออื่นที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก แต่เป็นสื่อในเครือเดียวกับผู้ประกอบการสถานี (เช่น นิตยสารบันเทิง)

● **ความเหมาะสมของรายการที่ออกอากาศในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน**

ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมแล้ว รายการวิทยุและรายการโทรทัศน์ทั่วไปที่ออกอากาศในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น เด็กๆสามารถเปิดรับได้เพื่อเสริมความรู้ ความคิด และสร้างความเป็นกันเองได้ แต่มีบางรายการที่ปรากฏเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก หรือเป็นเนื้อหาที่ต้องพึงระวังหากเด็กเปิดรับเพียงลำพัง ดังต่อไปนี้

รายการวิทยุ

รายการทางสถานีวิทยุกระจายเสียงกระแสหลัก ในระบบเอฟเอ็ม เขตกรุงเทพฯและปริมณฑล ที่ออกอากาศในช่วงเวลาที่คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) กำหนดให้เป็นช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นรายการข่าวและสถานการณ์ปัจจุบัน รายการที่ให้ข้อมูลความรู้ทั่วไป ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนโดยตรง และรายการบันเทิงประเภทเพลง ซึ่งช่วยเสริมความรู้ ความคิด และช่วยสร้างความบันเทิงได้

อย่างไรก็ตาม ในบรรดารางายการทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยพบข้อพึงระวังหากเด็กและเยาวชนรับฟังรายการเพียงลำพังอยู่หลายประการ ได้แก่

- การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง เพศ และยาเสพติด ทั้งผ่านข่าว เนื้อหาเพลง และที่สำคัญ คือ การนำเสนอจากทัศนะของผู้ดำเนินรายการเอง
- การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับทีมฟุตบอล ซึ่งอาจนำไปสู่การพนันฟุตบอล โดยมีบางรายการ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแต้มต่อของการแข่งขันโดยตรง
- การหยิบยกประเด็นที่ไม่ควรเลียนแบบ หรือเป็นตัวอย่างไม่ดีมานำเสนอแก่ผู้ฟัง เช่น การทะเลาะกันระหว่างดารานักกร้อง, การแต่งตัวเซ็กซี่, การชื่นชมนักโทษที่หน้าตาดี เป็นต้น
- การปลุกฝังค่านิยมที่ไม่ดี เช่น การนิยมนักโทษ, การแบ่งพวกเขาพวกเรา ที่อยู่ร่วมกันไม่ได้, การมีข่าวฉาวมากๆ จะยิ่งได้รับความสนใจ
- การนำเสนอเรื่องโหราศาสตร์ ดูดวง การแก้เคล็ด แก้ชง เรื่องลึกลับ
- การใช้ภาษาของผู้ดำเนินรายการ ซึ่งมีทั้งคำไม่สุภาพ คำสองแง่สองง่าม และการด่าหรือดูถูกผู้อื่น
- การโฆษณา ทั้งโฆษณาแฝงที่ให้ผู้ดำเนินรายการพูดถึงข้อดีของสปอนเซอร์ โดยเน้นย้ำบ่อยครั้ง หรือการเป็นสปอนเซอร์หลักในรายการที่เน้นให้ข้อมูลความรู้ แต่แฝงโฆษณาสินค้าในการให้ความรู้นั้นๆ และสปอตโฆษณาบางตัว โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ซึ่งโฆษณารับประทานแล้ว รูปร่างดี ผิวดี เป็นต้น

รายการโทรทัศน์

รายการทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ฟรีทีวีระบบดิจิทัล ที่ออกอากาศในช่วงเวลาที่คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) กำหนดให้เป็นช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น พบว่า เป็นรายการที่นำเสนอเนื้อหาหลากหลาย โดยเน้นที่เนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ทั่วไป, กิจกรรมยามว่าง โดยเฉพาะการทำอาหาร การท่องเที่ยว, เนื้อหาเกี่ยวกับข่าว สถานการณ์ปัจจุบัน และเนื้อหาบันเทิง ผ่านรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายเช่นกัน โดยมาก คือ การนำเสนอในกลุ่ม Talk Program (พูดคุย, อ่านข่าว, สัมภาษณ์), แมกกาซีนหรือวาไรตี้, สารคดี, การ์ตูน, และสารคดี

หากพิจารณาเจาะไปที่กลุ่มสถานีโทรทัศน์ แต่ละประเภท พบว่า

- สถานีโทรทัศน์ประเภทบริการสาธารณะ : เน้นเนื้อหาประเภทความรู้ทั่วไป, การสอนความรู้ทางวิชาการ และกิจกรรมยามว่าง คือ การทำอาหาร และท่องเที่ยว ผ่านรูปแบบการนำเสนอที่ใช้มาก คือ แมกกาซีนหรือวาไรตี้, สารคดี และ Talk Program

- สถานีโทรทัศน์ประเภทบริการธุรกิจ หมวดหมู่เด็ก เยาวชน และครอบครัว : เน้นเนื้อหาความรู้ ทั่วๆไป, การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และส่งเสริมจินตนาการ ผ่านรูปแบบการนำเสนอที่ใช้มาก คือ การ์ตูน
- สารคดีโทรทัศน์ประเภทบริการธุรกิจ หมวดหมู่ข่าวสารและสาระ : เน้นเนื้อหาข่าวและสถานการณ์ ปัจจุบัน, เนื้อหาบันเทิง, เนื้อหาความรู้ทั่วๆไป และเนื้อหาการสอนความรู้ทางวิชาการ ผ่านรูปแบบ การนำเสนอที่ใช้มาก คือ Talk Program
- สารคดีโทรทัศน์ประเภทบริการธุรกิจ หมวดหมู่ทั่วไปแบบความคมชัดปกติ : เน้นเนื้อหาค่อนข้าง หลากหลาย ที่มีมากคือ เนื้อหาประเภทความรู้ทั่วๆไป, บันเทิง, ข่าวและสถานการณ์ปัจจุบัน ผ่าน รูปแบบการนำเสนอที่ใช้มาก คือ การ์ตูน และ Talk Program
- สารคดีโทรทัศน์ประเภทบริการธุรกิจ หมวดหมู่ทั่วไปแบบความคมชัดสูง : มีเนื้อหาละกันไปเกือบ ทุกประเภท ที่มีมาก คือ บันเทิง, ความรู้ทั่วไป, ข่าวและสถานการณ์ปัจจุบัน, ส่งเสริมจินตนาการ และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

โดยภาพรวม สถานีโทรทัศน์เกือบทุกสถานีจะบรรจุรายการที่มุ่งกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชนลงในผัง รายการช่วงเวลาดังกล่าว หรือถึงแม้บางสถานีโทรทัศน์จะไม่มีรายการที่มุ่งกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชนเลย แต่ก็นับเป็นรายการทั่วไป ที่เด็กสามารถรับชมได้

อย่างไรก็ตาม ในบรรดารางายการทั้งหมดที่ออกอากาศช่วงเวลานี้ ผู้วิจัยพบข้อพึงระวังหากเด็กและ เยาวชนรับชมรายการเพียงลำพังอยู่หลายประการ ซึ่งบางเนื้อหา ไม่เหมาะสมที่จะออกอากาศในช่วงเวลาที่ ควรจะเป็นเวลาของเด็กและเยาวชน โดยควรมีเฉพาะรายการที่อยู่ในระดับความเหมาะสม ป ด และ ท เท่านั้น แต่ปรากฏว่า มีรายการระดับ น๑๓ และ น๑๔ ออกอากาศในเวลาดังกล่าวด้วย หรือบางรายการ จัดระดับเป็น ท แต่จริงๆแล้ว น่าจะเป็นระดับ น ขึ้นไปมากกว่า โดยผู้วิจัยพบข้อพึงระวังสำคัญในรายการโทรทัศน์ที่ ออกอากาศในช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชน ที่จะส่งผลกระทบต่อทางลบ หากเด็กรับชมโทรทัศน์แต่เพียงลำพัง ดังนี้

- การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง ได้แก่ การต่อสู้อย่างรุนแรง ทั้งที่เป็นภาพความ รุนแรงที่เหมือนจริง เห็นเลือดชัดเจน และความรุนแรงแบบแฟนตาซี รวมถึงการแก๊งเล่นที่ดูไม่ เหมาะสม เช่น เอน้ำตาเทียนหยด นำสเปร์ย์มาฉีดใส่หน้า ไม่หนีบฝ่ามามาหนีบหน้า ฯลฯ
- การนำเสนอเรื่องสิ่งเสพติด ได้แก่ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อเฉลิมฉลองชัยชนะในละคร และรายการการ์ตูนสำหรับเด็ก, การนำเสนอพฤติกรรมของบุคคลที่มีชื่อเสียง เป็น Idol ของเด็ก และเยาวชนหลายคนแต่กลับใช้สารเสพติด เป็นต้น
- การนำเสนอเนื้อหาที่สื่อทางเพศ เช่น การนำเสนอภาพการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม การใช้ภาษา สองแง่สองง่าม การสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์ทางเพศ การแสดงพฤติกรรมทางเพศใน รายการละคร และมิวสิกวิดีโอ เช่น ฉากโรงโสมเถื่อน ฉากเลิฟซีน รวมทั้งการนำเสนอเคล็ดลับที่ไม่ เหมาะกับเด็ก เช่น วิธีการมีคู่ การขอผู้ชายออกเดท ที่ต้องพึงระวังมาก คือ พบว่ามีละคร น๑๔+ ที่

มีฉากเรื่องเพศที่ไม่เหมาะสมในช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนด้วย เนื้อหาทางเพศนี้ ผู้วิจัยพบ
แม้แต่ในรายการการ์ตูน โดยแสดงออกมาในเชิงทะลึ่ง หรือการแต่งกายน้อยชิ้น

- การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งมีทั้งคำไม่สุภาพ หยาบคาย คำสองแง่สองง่าม และการด่าทอหรือดูถูก ล้อเลียนผู้อื่น
- การนำเสนอเรื่องโหราศาสตร์ ดูดวง การแก้เคล็ด แก้ขง เรื่องลี้ลับ
- การนำเสนอพฤติกรรมที่เป็นตัวอย่างไม่ดี ซึ่งพบมากในรายการที่เกี่ยวกับวงการบันเทิง เช่น ข่าวเรื่องรัก เรื่องฉาวของดารา
- การนำเสนอพฤติกรรมที่เป็นความสามารถเฉพาะบุคคล หรือการแข่งขันเกมที่ค่อนข้างเสี่ยงอันตราย ซึ่งเด็กอาจนำไปเลียนแบบโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้
- การปลูกฝังค่านิยมที่ไม่เหมาะสม เช่น ของแพงคือของดี, ผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุทางเพศ, การมีเพศสัมพันธ์โดยเสรี (Free sex), ยังมีข่าวฉาว ยิงดัง เป็นต้น
- การโฆษณา ทั้งการให้ผู้ดำเนินรายการพูดถึงข้อดีของสปอนเซอร์ เช่น ผลิตภัณฑ์บะหมี่กึ่งสำเร็จรูปในรายการเด็ก หรือการเป็นสปอนเซอร์หลักในรายการที่เน้นให้ข้อมูลความรู้ แต่แฝงโฆษณาสินค้าในการให้ความรู้ต่างๆ และที่สำคัญ คือ โฆษณารายการที่มีเนื้อหารุนแรง ซึ่งจะออกอากาศช่วงดึกของสถานี หรือโฆษณาสื่อสิ่งพิมพ์ที่เน้นเรื่องที่ไม่เหมาะสมกับเด็กในช่วงเวลารายการเด็ก
- การนำเสนอภาพเด็กที่ผู้ผลิตรายการตั้งใจให้เด็กทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับวัย เพียงเพื่อหวังให้รายการเกิดความตลกขบขัน หรือเป็นความสนุกของผู้ใหญ่

อภิปรายผลการวิจัย

- **การกำหนดช่วงเวลาสีขาวสำหรับเด็กและเยาวชน : อุดมการณ์ที่ยังคงไม่เป็นจริงในทางปฏิบัติ**

แม้ประเทศไทย จะเคยมีแนวนโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับการกำหนดช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชนมาเป็นระยะๆ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๒ ในนโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาวฉบับแรก (มันส์วินี จันทะเลิศ, ๒๕๔๘), ระเบียบกรมประชาสัมพันธ์ในปี พ.ศ.๒๕๓๙ ที่กำหนดให้สถานีโทรทัศน์ออกอากาศรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลา ๑๖.๓๐ – ๑๘.๓๐ น. ไม่น้อยกว่าครึ่งชั่วโมง หรือมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๖ ที่กำหนดให้สถานีโทรทัศน์เพิ่มเวลารายการสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในช่วงเวลาตั้งแต่ ๑๖.๐๐ – ๒๐.๐๐ น. วันละไม่ต่ำกว่าหนึ่งชั่วโมงถึงหนึ่งชั่วโมงครึ่ง (อิทธิพล ปรีดีประสงค์, ๒๕๕๒) แต่ในความเป็นจริงที่ผ่านมา จำนวนและสัดส่วนเวลารายการสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัวกลับมีพื้นที่น้อยลงเรื่อยๆ

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระองค์กรแรกของไทยที่ทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลกิจการกระจาย และกิจการโทรทัศน์ จึงเป็นความหวังสำคัญของสังคมที่จะเห็นแนวนโยบายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เห็นจำนวนรายการที่

ดีสำหรับเด็กมีพื้นที่มากขึ้น และเห็นช่วงเวลาสีขาวที่เหมาะสมสำหรับการรับฟังสื่อวิทยุ หรือรับชมสื่อโทรทัศน์ที่ปลอดภัย สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน ตามประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๖

จากการศึกษา พบว่า จำนวนสถานีโทรทัศน์ฟรีทีวีที่มีเพิ่มขึ้น ทำให้มีพื้นที่สำหรับรายการเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังถือว่ามีพื้นที่น้อย ทั้งที่ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะช่วงเวลาที่กำหนดให้เป็นเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนเท่านั้น มีสถานีโทรทัศน์เพียง ๘ สถานี หรือร้อยละ ๒๙.๖๓ ที่ออกอากาศรายการสำหรับเด็กและเยาวชนในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉลี่ยมากกว่า ๖๐ นาทีต่อวัน แต่มีสถานีโทรทัศน์ ๑๓ สถานี หรือร้อยละ ๔๘.๑๕ ที่ออกอากาศรายการสำหรับเด็กและเยาวชนในช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉลี่ยน้อยกว่า ๓๐ นาทีต่อวัน หรือไม่ได้ออกอากาศรายการสำหรับเด็กและเยาวชนเลย และที่น่าสนใจคือ ๑ ใน ๑๓ สถานีดังกล่าวนี้ มีสถานีโทรทัศน์ในกลุ่มบริการธุรกิจ หมวดหมู่เด็ก เยาวชน และครอบครัว รวมอยู่ด้วย ๑ สถานี คือ ช่อง ๓ Family ที่มีค่าเฉลี่ยของการออกอากาศรายการเด็กและเยาวชนเพียง ๒๑ นาทีครึ่งต่อวันเท่านั้น

ในขณะที่สถานีวิทยุเอง ก็แทบจะมองไม่เห็นพื้นที่สำหรับรายการเด็กเหลืออยู่เลย มีเพียงสถานีวิทยุร้อยละ ๑๒.๕ เท่านั้นที่ออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน โดยมีค่าเฉลี่ยของเวลาในการออกอากาศรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลาที่กำหนดให้เป็นเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนเพียง สถานีละ ๕ นาทีต่อวันเท่านั้น ซึ่งหากแยกเฉพาะกลุ่มเป้าหมายแล้ว ก็ยิ่งน้อยลงไปอีก

นอกจากเรื่องจำนวนรายการ และสัดส่วนเวลาแล้ว จากผลการวิจัยครั้งนี้ ยังพบว่ามียุทธศาสตร์ทั้งวิทยุและโทรทัศน์ที่น่าสนใจเนื้อหาไม่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งความก้าวร้าว รุนแรง เรื่องทางเพศ ภาษายหยาบคาย การดูถูกผู้อื่น การปลุกฝังค่านิยมหรือทัศนคติทางลบ ฯลฯ ในช่วงเวลาที่กำหนดให้เป็นช่วงเวลาที่ต้องคำนึงว่า เด็กสามารถรับชมหรือรับฟังได้อย่างปลอดภัยเมื่ออยู่ตามลำพัง ที่สำคัญคือ ปรากฏว่ามีรายการละครเรต น๑๘+ ในช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนด้วย ทั้งที่มีข้อกำหนดว่า รายการเรต น๑๘+ จะออกอากาศได้หลัง ๒๒.๐๐ น.ไปแล้วเท่านั้น

จากปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าแนวนโยบายของ กสทช. เรื่องเกี่ยวกับช่วงเวลาของรายการเด็ก ที่ต้องออกอากาศรายการที่มีระดับความเหมาะสม ป (ปฐมวัย), ด (เด็ก) และ ท (ทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัย) ที่เด็กสามารถรับชมตามลำพังได้โดยไม่เป็นพิษเป็นภัยนั้น ยังไม่ได้รับการตระหนักมากนักจากผู้ประกอบกิจการ หรือผู้ผลิตรายการที่ออกอากาศในช่วงเวลาดังกล่าว

ในขณะเดียวกัน ทาง กสทช.เอง ก็ยังมีได้ให้ความสำคัญจริงจังกับเรื่องช่วงเวลาของรายการสำหรับเด็กและเยาวชนนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ยังมิได้มีการขยับปรับเปลี่ยนใดๆ ทั้งที่เรารับรู้กันมานานแล้วว่าหากเด็กได้รับชมหรือรับฟังสื่อที่ไม่เหมาะสมไปแล้ว อาจจะทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อการปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมในระยะยาว เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่สังคมและ กสทช. ไม่ควรจจะรื้อหรือละเลยจนยาวนานนัก

- **เด็กไม่ฟังสื่อวิทยุ vs สื่อวิทยุแทบไม่มีรายการสำหรับเด็ก : วัจนของปัญหาที่วนเวียนไม่รู้จบ**

ผลการศึกษาพบว่า รายการวิทยุสำหรับเด็กยังคงมีจำนวนน้อยมาก แม้จะเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากงานวิจัยครั้งก่อนของผู้วิจัย เรื่อง สถานภาพปัจจุบันของการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็ก และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อวิทยุของเด็กไทย (สมาคมวิทยุและสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน, ๒๕๕๖) ที่พบสัดส่วนเวลาการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนเพียง ร้อยละ ๑.๔๕ แต่ในงานวิจัยครั้งนี้ พบสัดส่วนเพิ่มเป็นร้อยละ ๓.๑๕ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาระเบียบวิธีวิจัยในครั้งก่อน ผู้วิจัยคำนวณสัดส่วนจากผลรวมเวลาในการออกอากาศทั้งหมดของแต่ละสถานี แต่งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคำนวณสัดส่วนเพียงช่วงเวลาเฉพาะไม่กี่ชั่วโมงในแต่ละวันที่ออกอากาศเท่านั้น ซึ่งไม่แน่ว่า หากผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์เดียวกับการวิจัยครั้งก่อน สัดส่วนเวลาการออกอากาศของรายการสำหรับเด็กและเยาวชนโดยรวมทุกสถานี อาจจะมีค่าไม่แตกต่างกันก็เป็นได้

เมื่อพูดว่าจำนวนรายการวิทยุสำหรับเด็กมีน้อยลง ก็มักมาพร้อมคำพูดที่ว่า เด็กไม่ฟังวิทยุแล้ว จึงไม่จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์สำหรับเด็กและเยาวชนในสื่อวิทยุ ซึ่งในงานวิจัยครั้งก่อนของผู้วิจัย ก็พบว่า เด็กรับฟังวิทยุในปริมาณที่น้อยลง แต่ขณะเดียวกัน ก็พบว่าเด็กมีความต้องการรายการวิทยุสำหรับเด็กอยู่ เพียงแต่รายการที่มีอยู่นั้น ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการและดึงดูดความสนใจพวกเขาได้ และเด็กโดยเฉพาะเด็กเล็ก ยังรับฟังรายการวิทยุระหว่างเดินทางไปกลับระหว่างบ้านกับโรงเรียนอยู่ จึงทำให้เด็กต้องรับฟังรายการที่มีเนื้อหาสำหรับผู้ใหญ่มากกว่า

งานวิจัยนี้ ยังตอกย้ำผลการศึกษามากมาย สื่อวิทยุกับเด็กยังคงเป็นสื่อที่ถูกละเลย และดูเหมือนว่า แม้แต่ กสทช. ซึ่งเป็นหน่วยงานกำกับดูแลเอง ที่ผ่านมาก็ยังไม่ได้เข้ามากำกับดูแลสื่อวิทยุมากนัก ดังนั้น การนำหลักเกณฑ์เรื่องช่วงเวลาสำหรับเด็กเยาวชนมาบังคับใช้ในสื่อวิทยุ จึงเป็นเรื่องที่ยังดูเลือนลางและไม่ชัดเจนนัก

- **รายการสำหรับเด็กและเยาวชน : ปริมาณที่ต้องมาควบคู่กับคุณภาพ**

การมีสถานีโทรทัศน์ฟรีทีวีระบบดิจิตอล ทำให้ผู้ชมมีช่องทางการเลือกรับชมสื่อโทรทัศน์ที่หลากหลายขึ้น ที่สำคัญคือ มีจำนวนและความหลากหลายของรายการสำหรับเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม ปริมาณมิใช่คำตอบ สิ่งสำคัญมากกว่าคือคุณภาพ ซึ่งคุณภาพในที่นี้ มิได้เพียงแค่มิเนื้อหาที่ดี แต่ต้องมีรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ และอาศัยหลักจิตวิทยาพัฒนาการของเด็กมาใช้ในการออกแบบรายการสำหรับเด็กด้วย ดังแนวคิดเรื่องรายการที่เหมาะสมสำหรับเด็ก

รายการเด็กที่ดีต้องมีทั้งเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอที่ดี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความรู้ ความคิด จิตใจ อารมณ์ ทักษะทางสังคม และร่างกายของเด็กให้สอดคล้องกับพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย ที่สำคัญ ผู้ผลิตรายการ หรือผู้ประกอบการยังต้องคำนึงถึงความสำคัญของเด็ก ตระหนักถึงการสร้างสรรค์สื่อที่ดี ไม่มีพิษภัยสำหรับเด็ก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบการต้องมีหัวใจแห่งความหวังดีที่ต้องการจะมอบสิ่งดี ๆ ให้แก่เด็ก (Heart)

จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบ Heart ที่ดีของผู้ผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชนในทุกรายการ เพียงแต่อาจจะมีข้อพึงระวังบางประการที่อาจส่งผลกระทบต่อเด็กได้ ซึ่งแสดงถึงการขาดความรู้ความเข้าใจ (Head) ในเรื่องจิตวิทยาและพัฒนาการเด็ก ไม่ว่าจะเป็นของผู้ผลิตรายการ หรือผู้เลือกสรรรายการจากต่างประเทศก็ตาม

จุดอ่อนสำคัญที่เห็นได้ชัดในรายการสำหรับเด็กหลายรายการ คือ ขาดเสน่ห์ ขาดความสนุก ผลการวิจัย พบว่า รายการสำหรับเด็กจำนวนมากนำเสนอในโทนเรียบๆ หนึ่งๆ ที่แม้แต่ผู้ใหญ่เองก็อาจจะรู้สึกเบื่อได้ นอกจากนี้ รายการสำหรับเด็กหลายรายการ โดยเฉพาะรายการสำหรับเด็กในสื่อวิทยุ ยังทำให้เด็กที่เปิดรับอยู่ทางบ้านกลายเป็นคนวงนอก ไม่ได้มีส่วนร่วมใดๆกับรายการ ซึ่งทำให้เด็กและเยาวชนไม่เกิดความผูกพันกับรายการ และนำไปสู่การไม่สนใจที่จะเปิดรับรายการ ที่แม้จะมีเนื้อหาดี และผลิตด้วยหัวใจของผู้ใหญ่ที่หวังดีก็ตาม ซึ่งการจะปรับปรุงวิธีการนำเสนอให้มีสีสัน และสร้างความสนุกได้ จำเป็นจะต้องอาศัยทักษะและมีฝีมือในการออกแบบและผลิตรายการอย่างมีสุนทรีย์ยะ (Hand)

หากผู้ผลิตรายการใดมีครบทั้ง ๓ องค์ประกอบ (๓H : Heart + Head + Hand) รายการนั้นก็จะมีพลังในการช่วยพัฒนาเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพของรายการเด็กจึงเป็นสิ่งที่ผู้ผลิตรายการ, สถานี, กสทช. และภาคประชาสังคมต้องให้ความสำคัญอย่างมาก เพราะมีเช่นนั้น เราอาจจะมีรายการสำหรับเด็กจำนวนมาก มีสัดส่วนเวลาการออกอากาศที่สูง แต่เด็กกลับไม่ให้ความสนใจ หรือยิ่งกว่านั้น คือ กลายเป็นรายการที่ส่งผลเสียต่อเด็กที่รับชมหรือรับฟังก็เป็นได้

- **เด็กทุกวัยล้วนต้องการสื่อ แต่สื่อยังไม่สามารถสนองความต้องการของเด็กได้ทุกวัย**

เด็กแต่ละวัยมีความแตกต่างกัน มีความต้องการสื่อที่แตกต่างกัน ตามหลักทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก แต่จากการศึกษาพบว่า รายการสำหรับเด็กเล็ก ๓ – ๕ ปี ยังมีอยู่น้อยมาก และในรายการวิทยุ ยังไม่พบรายการสำหรับเด็ก ๑๐ – ๑๒ ปีเลย ส่วนในรายการโทรทัศน์ เมื่อพูดถึงรายการสำหรับเด็ก ผู้ผลิตรายการก็จะมุ่งไปที่กลุ่ม ๖ – ๑๒ ปี จนละเลยวัยอื่นๆ แม้แต่เด็กโตหรือเยาวชน วัย ๑๓ – ๑๗ ปี ก็จะมีรายการไม่มาก และที่มีอยู่ ก็จะเน้นเป็นการสอน ดิวหนังสือทางวิชาการเพื่อเตรียมสอบเข้ามหาวิทยาลัยมากกว่าที่จะเป็นเนื้อหาอื่นๆ ทำให้รายการสำหรับเด็กที่ออกอากาศในช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชน ยังไม่หลากหลาย และยังไม่สามารถตอบสนองต่อเด็กและเยาวชนในทุกช่วงวัยได้อย่างแท้จริง

- **เกณฑ์การจัดระดับความเหมาะสมของรายการ : ความสับสนในการใช้เรต**

รายการที่ออกอากาศในช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนนี้ ทางคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ กำหนดว่าให้เป็นรายการประเภท ป (ปฐมวัย) ด (เด็ก) และ ท (ทุกเพศ ทุกวัย) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ระบุไว้ชัดเจนเรื่องคุณลักษณะของรายการในระดับความเหมาะสมต่างๆ ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง แนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ฯ เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๖ แต่ในความเป็นจริง เรากลับพบเรต ท เป็นจำนวนมาก ทั้งที่บางรายการ เป็นรายการเรต ด อาทิเช่น รายการการ์ตูน

มารูโกะจัง ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ Workpoint มีเรต ด แต่รายการการ์ตูนหุ่นน้อยจอมซ่ามารูโกะ ซึ่งเป็นการ์ตูนเรื่องเดียวกัน กลับปรากฏเรต ท นอกจากนี้ ละครซีรี่เกาหีลียงเวียงยังมีฉากที่รุนแรง ด่าทอ ตบหน้า ปีบคอกัน ซึ่งควรจะเป็นเรต น (ผู้ปกครองควรแนะนำ) แต่กลับใช้เรต ท เป็นต้น

ผลการศึกษาล่าสุดของมีเดีย มอนิเตอร์ ที่ศึกษารายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ฟรีทีวีระบบดิจิตอล หมวดหมู่เด็ก เยาวชน และครอบครัว (มิถุนายน ๒๕๕๗) พบว่า มีแต่รายการที่เป็นเรต ท ส่วน เรต ด ยังมีจำนวนน้อยมาก และไม่พบเรต ป เลย ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากการจัดระดับความเหมาะสมของสถานีโทรทัศน์และผู้ผลิตรายการเองที่ขึ้นก่อนออกอากาศแต่ละรายการ แต่จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามประกาศสำนักงาน กสทช. ข้างต้น ประกอบกับการวิเคราะห์เนื้อหา และรูปแบบการนำเสนอของรายการแต่ละรายการ พบว่า มีรายการสำหรับเด็ก ๓ – ๕ ปีอยู่ เพียงแต่ผู้ผลิตรายการ ไม่ใช่เรต ป ไปใช้เป็นเรต ด แทน ในขณะที่รายการสำหรับเด็ก ๖ – ๑๒ ปี ที่ควรใช้เรต ด ก็กลับใช้เรต ท

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่มีคนรู้จักในแวดวงการผลิตรายการโทรทัศน์หลายคน เคยมีคนให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า การระบุเรต ท จะทำให้หาสปอนเซอร์รายการได้กว้างและหลากหลายกว่าเรต ด แสดงให้เห็นว่าการจัดระดับความเหมาะสม โดยเฉพาะ เรต ท ยังไม่สามารถสะท้อนความเป็นจริงได้ ด้วยหลายเหตุผล บ้างก็เป็นเพราะขาดความเข้าใจ บ้างก็อาศัยเรต ท เพื่อให้รายการอยู่ในช่วงเวลาดีของสถานี และบ้างก็ใช้เรต ท เพื่อผลประโยชน์ในการหาสปอนเซอร์ ดังนั้น ทาง กสทช. จึงควรให้ความสำคัญกับมาตรฐานการจัดระดับความเหมาะสมของรายการ มิเช่นนั้น การขึ้นตัวอักษรระดับความเหมาะสมก่อนเข้ารายการ จะไม่ได้เป็นประโยชน์ใดๆเลยต่อผู้ชมรายการ

● **ผังรายการในช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชน : ความละเอียดอ่อนที่ต้องใส่ใจแม้แต่โฆษณา**

ช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน คือ ช่วงเวลาที่มีการสำรวจมาแล้วว่า เป็นช่วงเวลาของเด็กและเยาวชนมีโอกาสเปิดรับสื่อวิทยุ และโทรทัศน์ได้สูง ดังนั้น ทุกรายการที่ออกอากาศในช่วงเวลาดังกล่าว จึงควรเป็นรายการที่ได้รับการเลือกสรรมาอย่างดีจากทางสถานี ความใส่ใจและความละเอียดอ่อนในการคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้หากเด็กรับชมหรือรับฟังรายการของเราแต่เพียงลำพังนั้น ไม่ควรจำกัดเฉพาะผู้ผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชน แต่ต้องรวมถึงทุกๆ เนื้อหาของสถานีที่ปรากฏในช่วงเวลาเดียวกันด้วย

ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้ผลิตรายการ และที่สำคัญคือ สถานีโทรทัศน์ที่เป็นผู้จัดผังรายการ ยังไม่ได้ตระหนักถึงหลักเกณฑ์เรื่องช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนนัก ตัวอย่างเช่น การใช้ภาษาของผู้ดำเนินรายการบางคนที่มีลักษณะหยาบคาย สองแง่สองง่าม หรือพูดถึงเรื่องทางเพศ เรื่องความก้าวร้าวรุนแรงตรงๆ โดยลืมนึกไปว่ามีเด็กรับชมหรือรับฟังอยู่ด้วย, การที่สถานีนำบางรายการที่เคยออกอากาศในช่วงเวลาว่างคืนถึงดึก กลับมาออกอากาศอีกครั้งในช่วงเวลาของเด็กและเยาวชน อย่างการนำละครแก๊งสามซ่าที่เคยออกอากาศตอนดึกในรายการชิงร้อยชิงล้านมานำเสนออีกครั้ง เป็นรายการชิงร้อยชิงล้าน Classic ที่ออกอากาศในช่วงเย็นของวันจันทร์ถึงศุกร์ ช่อง Workpoint TV โดยตัดมาเฉพาะช่วงละครที่เต็มไปด้วยมุขตลกแบบหยาบโจน รุนแรง ดูถูกผู้อื่น หรือการที่ช่อง One นำละครเนื้อคู่ The Final Answer ซึ่งเดิมออกอากาศช่วงกลางคืนทางกล่อง GMM Z มาออกอากาศอีกครั้งทางช่อง One ในเย็นวันเสาร์ ทั้งที่ละครเรื่องนี้ มีมุขตลกที่สื่อทางเพศอยู่มาก นอกจากนี้ ยังพบว่า มีหลายสถานีที่จัดเนื้อหารายการข่าวบันเทิง การแอบถ่ายดารา ข่าวซุบซิบดารา หรือรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องลี้ลับ โหราศาสตร์ มานำเสนอในช่วงเวลาของเด็กและเยาวชนด้วย สิ่งเหล่านี้ มีผลกระทบทางลบที่เห็นได้ชัด และเป็นข้อห้ามสำคัญในแนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ ตามประกาศของสำนักงาน กสทช. เนื่องจากไม่สามารถจัดรายการเหล่านี้เป็นเรต ป ด หรือ ท ได้

อย่างไรก็ตาม ไม่เพียงเฉพาะรายการต่างๆที่ปรากฏในช่วงเวลาสำหรับเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่ควรหมายรวมถึงโฆษณาที่ปรากฏในช่วงเวลาดังกล่าวด้วย เนื่องจากผลการศึกษาครั้งนี้พบโฆษณาที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กนัก เช่น โฆษณาชวนเชื่อเรื่องอาหารเสริม, โฆษณานิตยสารบันเทิงที่เน้นเรื่องซุบซิบดารา, โฆษณารายการของสถานี ที่ตัดตัวอย่างรายการแบบเน้นความรุนแรงและเรื่องเพศของรายการนั้นๆ ซึ่งแท้จริงแล้ว โฆษณาก็มีผลกระทบสำคัญต่อเด็กเช่นกัน แต่ยังเป็นเรื่องที่คนจำนวนมากยังคงมองข้ามไป โดยเฉพาะผู้ผลิตรายการ และเจ้าของสถานี

ข้อจำกัดในการวิจัย

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลนี้เป็นช่วงเริ่มต้นของการออกอากาศสถานีโทรทัศน์ฟรีทีวีระบบดิจิทัล ทำให้ผังรายการของบางสถานียังไม่สมบูรณ์นัก เนื่องจากมีความล่าช้าเรื่องการแจกคู่มือเพื่อแลกกล่องรับโทรทัศน์ดิจิทัล ซึ่งเดิมทางคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ กำหนดแจกในเดือนมิถุนายน ผู้วิจัยจึงกำหนดเก็บข้อมูลรายการโทรทัศน์ในเดือนกรกฎาคม ซึ่งคาดว่า สถานีโทรทัศน์ต่างๆจะมีความพร้อมในการออกอากาศแล้ว แต่ปรากฏว่า เมื่อกำหนดแจกคู่มือล่าช้า แต่ละสถานีจึงชะลอที่จะออกอากาศรายการตามแผนที่สมบูรณ์ไป หลายรายการเป็นรายการเก่าที่เคยออกอากาศมาแล้วในอดีต แต่ผู้วิจัยไม่สามารถเลื่อนกำหนดการเก็บข้อมูลได้ เนื่องจากหากเลื่อนไปช้ากว่านี้ นิสิตระดับปริญญาตรีซึ่งเป็นผู้ช่วยวิจัย จะเปิดภาคการศึกษา ทำให้ไม่สามารถเก็บบันทึกผลได้เต็มที่ จึงปรับเป็นการบันทึกข้อมูลตั้งแต่เดือนกรกฎาคมเลยมาถึงกลางเดือนสิงหาคมเพิ่มเติมแทน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. เสนอให้คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) บังคับใช้ประกาศ กสทช. เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๖ ให้เกิดผลในทางปฏิบัติจริง
๒. เสนอให้คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ออกประกาศ เรื่อง การปกป้องและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และบังคับใช้จริงในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ ในประกาศต้องระบุรายละเอียดชัดเจน ดังนี้
 - คำนิยามของรายการสำหรับเด็กและเยาวชน
 - ช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งจะต้องมีสัดส่วนเวลาของรายการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างชัดเจน แยกออกจากรายการประเภททั่วไป
 - เนื้อหาที่ต้องพึงระวังในรายการสำหรับเด็กและเยาวชน
 - เนื้อหาที่ต้องพึงระวังในรายการประเภททั่วไป ซึ่งออกอากาศในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน
 - โฆษณาที่ออกอากาศได้ในช่วงเวลารายการสำหรับเด็กและเยาวชน
 - การกำหนดให้ผู้ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการในหมวดหมู่เด็ก เยาวชน และครอบครัว ต้องมีนักจิตวิทยาเด็กเป็นที่ปรึกษาประจำของสถานี
 - บทลงโทษกรณีผู้ประกอบกิจการกระจายเสียง หรือกิจการโทรทัศน์ใดไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่การเตือนให้ปรับผังรายการ และการนำเสนอรายการ ไปจนถึงการมีผลต่อการยื่นขอใบอนุญาตประกอบกิจการ
๓. เสนอให้คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ตรวจสอบการจัดระดับความเหมาะสม ท (ทุกเพศ ทุกวัย) ให้ตรงตามหลักเกณฑ์ เพื่อให้การขึ้นระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ก่อนออกอากาศแต่ละรายการ สะท้อนเนื้อหาและรูปแบบ

การนำเสนอที่เป็นจริงของรายการนั้นๆ หากรายการได้ขึ้นระดับความเหมาะสมของรายการไม่ตรงกับเกณฑ์ และอาจส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนได้ จะต้องได้รับการตัดเตือนเพื่อให้แก้ไขโดยทันที

๔. เสนอให้มีคณะกรรมการกำกับดูแลในส่วนของรายการสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ประกอบด้วย ตัวแทนผู้ประกอบการสถานี ตัวแทนผู้ผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชน นักวิชาการด้านสื่อ นักจิตวิทยาเด็ก และตัวแทนผู้บริโภคหรือภาคประชาสังคมที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน โดยช่วยทำหน้าที่ในการกำกับดูแล, ออกแนวปฏิบัติสำหรับผู้ผลิตรายการสำหรับเด็กและเยาวชน, รับผิดชอบเรื่อง, พิจารณาข้อร้องเรียน และส่งผลการพิจารณาต่อคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อกำหนดบทลงโทษต่อไป
๕. เสนอให้คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ร่วมมือกับสถาบันการศึกษา หรือสถาบันวิชาชีพ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการออกแบบและเพิ่มคุณภาพของการผลิตรายการสำหรับเด็ก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. พฤติกรรมการรับสื่อของเด็กและเยาวชนไทยในยุคปัจจุบัน
๒. เนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอที่เด็กและเยาวชนสนใจ
๓. การคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากรายการที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมในบริบทยุคสื่อหลอมรวม เช่น การลงทะเบียนก่อนรับชมรายการโทรทัศน์ย้อนหลัง หรือรายการโทรทัศน์ผ่าน YouTube เป็นต้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

คณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (๒๕๕๕). **การกำกับดูแลเนื้อหาการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ประสพการณ์จากต่างประเทศ สู่ประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ.

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (๒๕๕๖). **ประกาศคณะกรรมการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๖**.

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (๒๕๕๖). **ประกาศสำนักงานคณะกรรมการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง แนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ ตามประกาศคณะกรรมการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๖**.

เครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ. (๒๕๕๒). **ดูได้ดูดี คู่มือสามัญประจำบ้านเพื่อการรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับครอบครัว**. กรุงเทพฯ : เครือข่ายครอบครัวเฝ้าระวังและสร้างสรรค์สื่อ.

โครงการพัฒนาศักยภาพนักจัดรายการวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว ชมรมวิทยุเด็ก ,เยาวชน และครอบครัว) .๒๕๕๔). **การศึกษารายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย (๓-๕ ปี)**. เอกสารแจก

จอห์น บี. ทอมสัน และคณะ. **วิเศษวิ้ง วิ่งวิญญู แปล**. (๒๕๕๑). **เด็กตามธรรมชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สอนเงินมีมา.

จิราพร ยิ่งสุข. (๒๕๕๒). **วิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็ก : หลักการผลิต เนื้อหา และรูปแบบรายการ**. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

จุฬพล รอดคำดี .(๒๕๕๕). **คู่มือการจัดรายการวิทยุกระจายเสียง**. กรุงเทพฯ : ชมรมวิทยุเด็ก เยาวชน และครอบครัว.

ชมพูนุท คารวมิตร. (๒๕๕๒). **ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ในการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ไทย**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉานิกา กาญจนพิศาล. (๒๕๔๘). **แนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมรายการโทรทัศน์ที่มีคุณภาพสำหรับเด็กและเยาวชน**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธิดพร ศิริภัทร. (๒๕๔๘). **การดำเนินการจัดการของสถานีโทรทัศน์เพื่อตอบสนองมาตรการของรัฐในการใช้สื่อสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นัฏฐา เอื้อภวธร. (๒๕๕๕). **วาทวิเคราะห์รายการวิทยุสำหรับเด็ก**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวาทวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประชาสัมพันธ์, กรม. (๒๕๕๐). **คู่มือการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์**. กรุงเทพฯ : กองงานคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ.

พรพิไล เลิศวิชา. (๒๕๔๘). **จาก Lab สมอ...สู่ห้องเรียน**. **เด็กไทย ใครว่าโง่ เปลี่ยนการเรียนรู้อันชาญฉลาดให้ทันโลก**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยาการการเรียนรู้.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ .(๒๕๔๙). **ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มนัสวินี จันทร์เลิศ .(๒๕๔๘). **เกณฑ์ในการประเมินคุณภาพรายการเด็กทางโทรทัศน์**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มรรยาท อัครจันทโชติ .(๒๕๕๖) .**สถานภาพปัจจุบันของการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็ก และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อวิทยุของเด็กไทย** .สมาคมวิทยุและสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

มีเดียมอนิเตอร์. (๒๕๕๗). **แม้มีช่องทีวีสำหรับเด็ก แต่มีเดียมอนิเตอร์ไม่พบรายการเรต “ป” เช่นเดียวกับการศึกษาฟรีทีวี ๖ ช่อง “เมื่อ ๗ ปีที่แล้ว”**. เข้าถึงเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๗ ได้จาก <http://mediamonitor.in.th/แม้มีช่องทีวีสำหรับเด็ก/>

มีเดียมอนิเตอร์. (๒๕๕๒). **คิดส์คิดดี**. กรุงเทพฯ : โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาวะสังคม.

มีเดียมอนิเตอร์. (๒๕๔๙). **ผลการศึกษาเรื่อง รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทางสถานีโทรทัศน์ฟรีทีวี**. เอกสารแผ่นพับ.

ศูนย์วิชาการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (๒๕๕๓). **“ดาตูลูฟง” สถานการณ์การรับสื่อโทรทัศน์ - วิทยุ ของคนไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

สมาคมวิทยุเด็ก เยาวชน และครอบครัว .(๒๕๕๕). **ผู้ใหญ่จำ พวกหนูก็ชอบฟังวิทยุเหมือนกันนะ**. เอกสารแผ่นพับ.

สมาคมวิทยุเด็ก เยาวชน และครอบครัว .(๒๕๕๕). **ผลinghamตามวัย**. กรุงเทพฯ : แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน.

สำรวจธรรมาผล และ สายใจ คงทน. (๒๕๕๑). **เก็บดอกไม้...มารายเรียง รวมเรื่องสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๐**. กรุงเทพฯ : แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน.

สันติ เกษมสิริทัศน์ .(๒๕๕๐). **การสร้างสรรค์รายการเด็ก** .เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ .กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุริยเดว ทรีปาตี .(๒๕๕๖). **รู้จักเด็กทั้งตัวและหัวใจ พัฒนาการของเด็กและวัยรุ่น**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็ก และครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล.

เสาวณีย์ ชัตรแก้ว.(๒๕๕๒). **จูนหา...คลื่นวิทยุเด็ก**. กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพรายการวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว.

อิทธิพล ปรีดีประสงค์. (๒๕๕๒). **กองทุนสื่อสร้างสรรค์ สานฝันเด็กไทย**. กรุงเทพฯ : แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

อุฬาร เนื่องจำนงค์. (๒๕๒๐). **สื่อมวลชนวิทยุ-โทรทัศน์**. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.

ภาษาอังกฤษ

Blumenau, Jack. (April ๒๐๑๑) **Children's Media Regulations: A report into state provisions for the protection and promotion of home-grown children's media**. Retrieved March ๒๕, ๒๐๑๔ from <http://www.savekidstv.org.uk/wp-content/uploads/๒๐๑๑/๐๕/SKTV-competitor-territory-research-post-final-updated-๒๕.๔.๑๑.pdf>

Drotner, Kristen and Livingstone, Sonia. (๒๐๐๘). **The International Handbook of Children, Media and Culture**. London : SAGE.

Greenfield, Patricia, et al. (๑๙๘๖). **Is the medium the message?: An experimental comparisons of the effects of radio and television on imagination**. *Journal of Applied Development Psychology*. ๗(๓), ๒๐๑-๒๑๘. Retrieved March ๒๕, ๒๐๑๔ from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0191391886900294>

Ferrington, Gary. (๑๙๙๔). **Kid, Imagination, and Audio In The Classroom**. **Media Literacy Education Network**. School of Journalism and Communication, University of Oregon. Retrieved March ๒๓, ๒๐๑๔ from http://jcp.proscenia.net/publications/articles_mlr/ferrington/kidsimagine.html

Kundanis, Rose M. (๒๐๐๓). **Children, Teens, Families, and Mass Media**. London : Lawrence Erlbaum Associates.

Murray, John P. (๑๙๙๓). **The Developing Child in a Multimedia Society**. **Children and Television: images in a changing sociocultural world**. Newbury Park : SAGE.

Strasburger, Victor C. (๒๐๐๙). **Children, Adolescents, and the Media**. California : SAGE.